

Jaka Gerčar

Drobljene odločitve

v šestih meditacijah

I.

Kako prekleto veliko žensk nisem imel! Sem, kdor sem, zaradi njih, zaradi teh neizpoljenih pohotnosti, ki mi za razliko od pravih žensk iz mesa in krvi niso stregle po otroštvu? Sem, kdor sem, kolikor je v meni nedolžnosti. Včasih smo vsak petek šli ven ob kančku možnosti, da tokrat ne bomo obžalovali jutranjega mačka, da se tokrat ne bomo vrnili domov nažgani, prežgani, da se tokrat v ugodnem času sploh ne bomo vrnili domov in da tokrat ne bo kot vsakič drugič. *Tokrat* smo znova zagnali kolo sreče, bili smo mladi hazarderji, ravno dovolj zreli, da se nam je ta igra zdela bolj resnična od kake druge. Iskali smo občutek, ki se nam je odločno izmikal. Glavno nagrado večera. Najprej smo se ogreli drug z drugim. Podobno kot sem se na teniških turnirjih do 14 let ogreval s svojimi klubskimi kolegi, preden se je nasproti postavil mnogo bolj prekaljen nasprotnik. Ogrevali smo se z vinom, z viskijem (Johnnie Walker Red Label), v panoramskem stanovanju za Dramo smo igrali bilijard in poslušali *A Horse With No Name*, če smo se počutili, da nam manjkajo šestdeseta, *Give It Up*, če se nam je zdelo, da nam manjkajo sedemdeseta (Kool and the Gang so komad tehnično gledano posneli konec šestdesetih, takrat ko je bilo narejenega večino *seventies* funka), kakšen čuden punk, če smo hoteli biti jezni na svet, in italo-disco, če so nam manjkala leta, v katerih je svet hotel biti boljši, nismo poslušali grungea, ker je Kurt Cobain umrl isto leto, kot smo se mi rodili, F. pa je v petkov repertoar sporadično že mešal tudi novodobne ritme, ki so vse prej kot ritmi. (Morda nisem nikoli prenesel trapa in podobnih traparij, ker je ta predvidljiva disonanca najnatančnejša analiza naše generacije. Izumetničena, disonančna, a ne disonančna kot džez, ampak trda in prekleto predvidljiva.) Včasih smo se ogrevali tako dolgo, da smo preposlušali celo zgodovino glasbe, si

povedali vse, izbruhali vse, dokler nismo bili preveč izmučeni za kakršno koli dejavnost in smo zaspali na kavču s pogledom na zastrašujoče lasulje v zadnjem oknu Drame.

Vse več alkohola smo kupovali in vse pozneje smo se – kadar smo se, redko, zmeraj redkeje – odpravljali k igri. Ob teh izjemnih priložnostih smo na poti do Metelkove imeli dovolj časa za dokončno izpraznitev flaše pitega. Bolj ko smo rasli, krajše smo imeli noge. Vse bolj smo se ogrevali, dokler nismo počeli le tega, igro pa smo prepustili tistim, ki so se še želeli igrati. Še dobro, da sem v tretjem letniku dobil punco.

II.

Velika težava je, da ima Ljubljana več kot en dober kafič. Če bi imela le enega, bi vedno šel tja. Kot James Joyce, ki je dobival pošto v tržaški Café San Marco. Potem mi ne bi bilo treba razmišljati, da je sončen dopoldan, torej moram v Le Petit Cafe; da je oblačno ali deževno ali mrzlo ali bom sedel dolgo ali bom šel na čik in hočem, da me greje v rit, torej moram v LP; da se počutim revolucionarno, komunistično, nostalgичno ali mi pašejo čevapčiči ali pogrešam Poljane ali mi gre na živce spucana estetika, torej moram v Daktari; da družba, ki kaj pomeni, mora imeti svoj domicil, četudi je le še bled spomin, torej moram v Bikofe; da je res neprikladno, da Ljubljana nima dobrega lokala ob Ljublanici, torej moram v TOZD; da je Gornji trg najlepši trg, torej moram v Repete; da kar šteje, je dobra kava, torej moram v Cafetino; da pijem preveč kave, torej moram v Čajno hišo; da imam avto (in bila bi res potrata privilegiranege dostopa do maminega BMW-ja, če bi šel na kavo v središče Ljubljane, ko pa imam na dlani svet), torej moram v SEM ali na grad ali v Gas station v Savskem naselju, ki je beznica, ampak me spominja na otroštvo, ko nas je tja povabil B.; da so vsi lokali, ki so mi všeč, v bistvu nenavdihujoči, pravi spirit ohranjajo le vaške gostilne in BTC s svojo Playo, kjer ne potrebujem ne knjige, ne prenosnika, ne telefona, ne družbe in sem edino tam, sredi brstečega cvetja inteligence, lahko zares sam.

Sama diverziteta nikdar ni težava. Težava se pojavi šele, kadar obsesivno želim izbrati najboljšo možnost. Od sveta pričakujem, da je določen, odločen, če že jaz nisem tak. Sovražim gostilne, ki imajo na meniju tako chimichango kot uštipce, tako govejo juho kot čokoladni soufflé. Eklekticizem je že lahko dober, celo nujen, če ga ne preveva manko okusa. Kdor ponuja vse, izvzema sebe. Mene, kupca, pa spravlja v podobno stisko, kot jo občutim, ko vsak dan po predavanju izbiram lokal: tehtam in strastno

tehtam na različnih ravneh, tehtam vreme, tehtam ponudbo in počutje, tehtam bližino parkirišča, tehtam sogovornika in njegove preference, nadevam si očala različnih estetik, postavljam se v vlogo J., uglajenega študenta filozofije, ki je prej hodil na Eton; J., italijansko navdahnjenega hedonista, tj. Jepa Gambardelle v mladih letih; J., francoskega umetnika; J., Boba Dylana; J., Luciana Freuda namrščene sivine, oblečenega v zemeljski kolorit; J., Sigmunda Freuda; J., skandinavskega zmerneža, ki se je v izklesano liberalno figuro utelesil naravnost iz serije *Oblast* ali Knausgaardovega romana; J., protestanta, ki ga peče vest, da mu gredo po glavi sami lenobni modusi; J., ničejanca, ki ga ne le peče vest zaradi lenobnih modusov, ampak v isti sapi tudi ve, da se sreča ne skriva v utehah in estetskih podstateh, ampak v visokih izkušnjah življenja, v katerih premagaš samega sebe (zato se pretentam in si na Youtubu predvajam Wagnerja). Seveda se o tem, kje bom spil kavo, ne odločam toliko vnaprej, da bi se zjutraj oblekel v eno od samodojemanj (in hvala bogu, da se zaradi takšnih odločitev oblačim v kose z dovolj fleksibilnim kulturno-simbolnim potencialom), zato je odločitev, kam bom šel na kavo, še toliko bolj prepuščena moji stiski. *It's not just about the coffee*. Naslov knjige, ki sem jo kupil (oziroma so denar zanjo dali starši, ampak od nekdej se mi je zdelo nepomembno, od kod pride denar) v newyorškem Starbucksu pri desetih. Takrat še nisem vedel, da bom kot tavajoči študent vsak dan moral sprejeti odločitev o svojem življenju. Življenjsko odločitev. Vsak dan bom gledal v skodelice črne kave, da bi v njih uzrl svojo nezmožnost premagati trivialnost odločitve.

Vsaka odločitev mi ukrade delček življenja – to, kar bi lahko bil, pa sem namesto tega nekdo drug. Zavedam se, da bi lahko imel drugo življenje, imam pa tega. Pri miru sem. Vkopan, ko mi je na voljo svet, ki od mene dan za dnem zahteva, da si ga vzamem. Sem povsem unikatna kontingenca brez stalnega časa in prostora. To, kar umanjka, mnogo bolj buri kot to, kar ostaja. Ostaja dvom, ostajajo iluzije, ki jih vsak požirek razbija na kosce.

III.

Najodločnejši korak, ki ga zmorem, je tisti, ki gre odločno nikamor in za sabo briše sledi, da bi postopoma prihajal bliže od nikoder. Da bi nekam šel in od nekod prihajal, to so zgubljene iluzije. Izpel se bom iz nujnosti, iz neprekinjene hoje od tam do tam, iz preteklosti v prihodnost. Rad bi se srečal s samim seboj, pa četudi zgolj za hip. Opravki (večina služb je

sestavljena iz samih opraskov) nam preprečujejo biti v stiku s sebstvom. Nedavno eksklamirana ljudska modrost (in Jonathan Franzen) pravi, da ne moremo biti sami tudi in predvsem, ko smo sami. Težava glasnega okolja ni v tem, da v hrupu ne bi slišali drugih, ampak da se počasi sprijaznimo s tem, da ne slišimo sebe. Glas iz televizije nadomesti naš glas. In kaj drugega je mišljenje kot razgovor z našim notranjim glasom? Kaj drugega je smrt avtonomnega mišljenja kot trenutek, ko notranji glas izgubimo? Zelo neboleča je smrt mislečega, avtonomnega človeka – ker mišljenje je napor in redki se ga ne otepajo. Notranji glas je naš glas (raz)uma; oni, ki mu moram znati prisluhniti in ga v pravih trenutkih pridušiti. Oni, ki se vede, kot da ve, a se oglašja kot pokvarjen tranzistor. Zato pišem parole. Same prve stavke, ki odkrivajo, kaj jim sledi. Vprašanja brez odgovorov. Vse razumem, nič ne vem. Vse poznam, nič ne znam. Kdo je tisti, ki uzurpira mišljenje? Kdo bi vedel. Ne vemo več, kdo pije in kdo plača. Vsi bolj ali manj pijemo, vsi po malem plačujemo. Vsi pristajamo na najbolj zoprni totalitarizem doslej – tak, ki se prikrade potihoma in ubija sladko, elegantno. *Killing me softly*. Upor (v svetu in hkrati proti njemu) je težaven, kadar ne vemo, kaj nam je ukradlo lastno pamet. Domače je postalo javno in javno želi biti čim bolj domače. Prenesli smo posteljo v pisarno in pisarno v posteljo. Kaj je moje, kaj tvoje? Meja je zabrisana.

Hote in nehote sem efektiran z izobrazbo *kako biti človek*. Godard mi je pokazal, kako biti kul. Svoje so na podoben način, naj si še tako zatiskam oči, v znatni meri pristavile tudi hollywoodske romantične komedije, ki sem jih ujel na domači televiziji. Filmi so mi pokazali, kako in kdaj jokati. Kako biti dober. Kaj naj storim, če me kdo napade, če kdo napade mojo žensko. Oglasi so mi pokazali, kaj je lepo, preden sem sploh znal ceniti lepoto. Knjige in starši in učitelji in prijatelji in ljudje, do katerih sem čutil spoštovanje, so vsak podali svoj pogled na svet. Po devetnajstih letih sem mojster kopiranja. Težava nastopi, kadar okoliščine pretresejo avtopilota. Je kakšna odločitev *moja*? Je sploh misel *moja*? Kako naj kar koli zagovarjam, ko pa politično afiliacijo izbiram, kot kupujem jogurt. Videti je, kot da je na voljo vse. Vse je bilo že napisano, vse mišljeno, vse povedano in prav vse že obstaja! Svojo filozofsko držo napraskam iz misli drugih. Pogumnejših, vztrajnejših in bolj samoniklih, ki so uspeli svojo mišljenjsko izkušnjo artikulirati. Ko jih berem, iz njihovih vrstic razbiram lastne neizpisane misli. Včasih se imam zato za dobrega bralca, a zanič pisca. Nabor ljubih mi pisateljev je nabor mojih krvnikov, pred katerimi sem položil svoje pisalo, saj so občutja, ki so moja občutja, dogodke, ki so moji dogodki, izrazili namesto mene. Poklonim se jim, hkrati pa se intimno klanjam nezvestobi samemu sebi. Hemingway bi

me karal. Vedno, kadar nimam dovolj moči, da bi ustvarjal, izbiram. Ustvarjati novo/boljše pa se zdi zmeraj težje (za mojo generacijo se zdi, da celo začenjamo iz resignacije do novega/boljšega, vnaprejšnje predaje do poprejšnjih generacij, to je odpovedi konfrontaciji z avtorji, ki nas v intimnem bralnem dialogu izovejo na boj). Ko bi ubili le boga, ki je in je bil, to še ne bi bila katastrofa. Toda ubili smo prihodnost. Upravičeno me je strah lastne nemoči, ki je posamičen siptom odpovedi subverzivnosti, ki nas preveva. Oziram se nazaj, pa ne samo jaz, vsi se samo oziramo, tudi kadar smo obrnjeni naprej. Hodimo težje. Počasneje. Konec koncev živimo v družbi, ki je prežeta z izbiro in ne z ustvarjanjem. To je družba, ki nas je speljala iz nas samih. S polja k hladilniku s hrano "pogrej in pojej". Občutek, ki ostaja ter tu in tam zaskeli, je koprnenje po neokrtnosti lastnega duhovnega sveta. Slutnja po začetku. Ko se želim spočiti od tega sveta, si želim oditi na počitnice vase. Tam – si predstavljam – je vse tako, kot mora biti. Brez interpretacije. Brez strahu. Na površju pa vlada prekleta binarna kultura. 010101. Kultura izbire in dvoumnosti. Bežim iz miselnega konzumerizma. In mu brezupno podlegam.

IV.

Kakšna nesreča je stati na točki zgodovine, ki je prevprašala vse misljive družbene ureditve, izpridila vsak tabu, boga izrinila z njegovega nedotakljivega piedestala, da je lahko vzpostavila božjo demokracijo, v glasbi prišla od tona do harmonije in nazaj, v slikarstvu od Lascauxa do Mirója, v besedi od medmeta do predmeta; vse to, da bi našla izhod v razprtosti besede, neskončnosti vesolja in neminljivosti biti. Da bi lahko enkrat končno mislila nemogoče in neizrekljivo. Pa je družba končno dohitela človeka in postala tako močna, da je človek izgubil oblast nad njeno topoumnostjo. Svet je v njem živečim z vsakim dnem večje breme. Nevidni omnipotentni sovražnik. Bog sovražnik, ki je svet obdaril z navlako in sebe napravil za nespoznatnega.

Živeti v svetu, kjer je toliko stvari napačnih, zastira pogled na resnico in oplaja tesnobo. Filozofija je nehala raziskovati, kaj je res in prav, ker ima toliko opravka z neresničnim, nekoherentnim, negirajočim in slabim. Kje najde svoj oprimek tisti, ki sveta ne zre skozi izme ali mu religija ne nudi duhovne opore? Se na drugi strani ne predaja novemu dogmatizmu, ki ga predavajo t. i. novi glasniki razuma z Richardom Dawkinsom in Christopherjem Hitchensom na čelu? *Freethinker* je pojem, ki ga radi uporabljajo ti, ki pridigajo scientifizem. (Celo freethinkerski festivali

obstajajo. Odvijajo se v plastičnih poročnih paviljonih, na katerih piše *Tempelj znanja*.) Kaj pa čaka tistega, ki zavrne tudi to bolj ali manj zgolj imensko svobodomiselnost? Znanje danes je saturirana gmota nepravilnosti, ki jih moramo popraviti, da bi se lahko spet pokvarile. Zdi se, da je logika podobna tisti, ki vlada v Silicijevi dolini. Če se nehamo slepiti o zrelosti človeštva: kaj je bolj infantilno od poigravanja z zmeraj novimi tehnološkimi napravami? Analogno, kako si lahko predstavljamo, da smo na točki največjega intelektualnega bogastva, ko pa znanje ni nič več kot intelektualna masturbacija in je gotovost bolj oddaljena kot kadar koli? Toliko stvari morem misliti, a kaj mi to koristi, ko pa ne morem razmišljati. Lovim delčke resnice, ki drug drugemu nasprotujejo. Pišem fragmente, ki rinejo skupaj. Kopljem, razbijam in trgam, da bi med njimi našel vezivo. Človek sključen čaka na ramenih velikánov, obupan nad dejstvom, da preteklost ni prihodnost.

VI.

Po zadnjem obisku Londona sem domov prinesel dvanajst knjig. Številka ne deluje osupljivo skrajna, ampak pravzaprav sem kupil toliko knjig, kolikor sem jih uspel strpati v svojo nizkocenovno prtljago. Za vsako sem se odločal posebej. Vsako sem po premisleku vzel. Bojim se namreč, da bi kakšno izpustil, da bi na kako knjigo, ki ima potencial, da me v nekem oddaljenem trenutku v prihodnosti nagovori, pozabil. Raje jo kupim in mirne vesti položim na polico. Tako se je v zadnjih letih ob daljši steni nabral zajeten kup neprebranega čtiva. Če se ozrem na svoje knjižne police, moram žalostno priznati, da sem do konca prebral le približno četrtno vseh knjig. Večidel jih ima še zaznamek, ki označuje, kje sem kot bralec klonil. V tem pogledu sem tipičen predstavnik svoje generacije: grabim za vsem, ujamem pa le prazen piš.

Brž ko sem se dotaknil sveta literature (ne knjig samih, kot nadobuden bralec sem požiral serije mladinskega leposlovja, ne da bi v njih videl kaj več kot zgodbo), me je ta pogoltnil vase. V prvem letniku sem v poljanski knjižnici odkril Kafka. Modernizem me ni pretirano navdušil. Najbolje se izjasnim, če rečem, da mi ni ponudil tiste vpotegnjenosti, ki sem je bil deležen pri branju avtorjev, kot je Frédéric Beigbeder, katerega način pisanja se je skladal z mojim takratnim sprejemanjem sveta. Čeprav ni pisal o meni, je pisal o tem, kar bi jaz lahko bil. Medtem ko sem si težko predstavljal, da bi postal velikanski mrčes. Zakaj nisem bral knjig, ob katerih bi užival? Zdelo se mi je, da če sploh želim kaj razumeti, ne

smem ostati pri svojem dotedanjem kupčku knjig. Moram v antikvariat in nabaviti Vrhunce stoletja. Vsak predgovor k delu klasikov, ki sem ga prebral, me je samo še hitreje napotil k naslednjemu, ta k naslednjemu. Vse dokler se v moji glavi ni ustvarila zmešnjava referenc; odnesel sem le površen pregled, ki mi je omogočal, da govorim o literaturi. Da razumem njene mehanizme. V potrditev lastnega početja sem si celo omislil knjigo profesorja francoske književnosti na Sorboni, Pierra Bayarda *Kako govoriti o knjigah, ki jih nismo prebrali*. Kako neploden je ta pristop, sem spoznal na stranišču. Včasih so v bideju zraven straniščne školjke ostale kake knjige za takrat, ko greš na daljšo potrebo (vsaj kot tak se je postopoma izrisal njihov namen). Pod kupom trač revij so bili *Intervjuji Vesne Milek* pa Nietzschejeva *Volja do moči* v vselej zguljeni izdaji Slovenske maticе, Konfucijevi aforizmi (in še kaj bi se našlo). Glede na frekventnost fizioloških potreb in lenobo, ki se tiče pospravljanja kopalnice, sem z veliko zbranostjo bral ene in iste besede. Nabor straniščnih knjig je v bideju vztrajal precej dolgo (dokler ni prišlo do tistega letnega čiščenja, ko prekipi še najmanj vestni gospodinji). Ne glede na to, kaj sem v tistem trenutku bral bodisi v šoli, bodisi zvečer v postelji, bodisi v kafiču, so se mi vsakič, ko sem kaj zapisal ali izgovoril in sem v starih mojstrih iskal intelektualno avtoriteto, prikradle te iste besede. Tiste s stranišča. B. je enkrat dejal, da ga včasih zadovolji le en prebran stavek na dan. Če je ta stavek pravi, se z njim usede na kavo, gre z njim loviti ribe. Če je ta stavek res dober, ne potrebuje družbe za kosilo. Lahko ga zaposluje ure in ure. B. je, ko je postal starejši in pametnejši, nehal kupovati knjige. Dovolj so mu bile tiste stare, ki jih je že prebral enkrat, dvakrat, trikrat. Sprijaznil se je, da mu bo zmanjkalo časa, da bi prebral vse. Bil je pomirjen in vso navlako je pustil vnemar. Morda je bil njegov zadnji stavek tisti, h kateremu je stremel. Ko sem želel prebrati vse, sem mislil, da je moder tisti, ki pove čim več, ki čim več prebere in ve. Ko sem prisluhnil, sem slišal tudi to, kar izgovarja molk, bral sem tudi to, kar je med vrsticami zapisano z belim na belo. Tu se rojeva čisto otroška sreča. Užitek v pričakovanju. Užitek je veliko večji, ko si lahko predstavljam, kaj je tisto, česar ni. To je trik umetnosti. Vsako besedilo ima svojo težo ne toliko v tistem, kar je v njem vsebovano, ampak toliko bolj v vsem, kar ni – a na to napeljuje. Odločitev je težka, ko je velika njena izguba.

VI.

Za naše dojemanje življenja ni ključno zgolj to, kar mislimo, da se je zgodilo. To, kar bi se po zakonih nujnosti in verjetnosti utegnilo zgoditi – kot

v *Poetiki* nalogo umetnika postavlja Aristotel –, je gorivo za vsake sanje. Brez tega Raskolnikov ne bi mogel zaklati Aljone Ivanovne, Hamlet ne ljubiti Ofelije. Rad bi vedel, kaj je možno. Kaj je bilo, kaj je in kaj bo. Zato počnem vse to; berem, pišem, gledam filme. Ko je mladi pisatelj Arnold Samuelson vprašal Ernesta Hemingwaya, kako se dobro pisanje razlikuje od slabega, mu je ta odgovoril: “Dobro pisanje je iskreno do te mere: ko si pisatelj zgodbo izmisli, si jo izmisli, kot bi bila resnična.” Dobra zgodba se bere, kot da se je v resnici zgodila, čeprav se ni. In življenje – ta prebogata zgodba – se odvija po svojih tirnicah, z vsakim hipom za sabo pušča vse, kar je izostalo. Ko gledam nazaj, padam v jame, ki si jih sam izkopljem. Vsak spomin me trga. So izgube, ki nikoli ne minejo in zaradi nekaterih jočem še danes. So tudi izgube, ki jih imam rad in me ženejo naprej.

Čarobnost življenja je vsako izgubo spreobrniti v pridobitev. Vsako izgubljeno žensko v pesem, slabo oceno vremena v spontan tek po dežju, nesluteno visoko ceno čaja v spoznanje o podlosti pridobitniških slaščičarjev, zamujeno priložnost v drugo priložnost, zamujeni avtobus v čikpavzo, prvo pokvarjeno žarnico v skupnem domu v možnost biti moški. Zmožnost gledati naprej in živeti izgube. Živeti kot zguba. Vsak dan si naprtati breme izgubljanja, tekmovati, da bi izgubili. Zmagovati pomeni izgubiti drugače. Kdor se nauči dobro izgubljati, ta je premagal samega sebe.

Kaj je danes zares pogumno? Biti naiven. Privoščiti si verjeti. Pa ne, da bi bil pogumen človek totalen tepec. Nasprotno: tisti, ki sprejme, da je življenje prepuščeno kontingenci in je izguba dejstvo, vsakič znova premaga svoj strah. Tisti, ki ve, da nobena odločitev ni odločilna, napaka dopustljiva, veliki samopremagovalec, ki z vsakim korakom ponosne drže stopa nasproti smrti. Tisti, ki dopušča, da se stvari zgodijo. Ki sede v avto in ga odpelje cesta. Prižge ojačevalec in zaigra. Si natakne smuči in se spusti po hribu. Piše in briše, piše in pusti napisano. Žensko povabi na pijačo, pa naj bo, kar hoče. Kdo je danes lahkomiseln, ki življenju zaupa in od njega ne zahteva nič več, kot je? Gre ven brez ogrevanja, pije kavo zaradi kave, vidi lepoto brez okoliščin, ima vest in mnenje?

Zaključujem kot motivacijski govorec. Ali pridigar, ki razreši vsakršno dvoumnost. Ali pisatelj, ki v dobrem fabuliranju preseže fragmentarnost. Odrešitelj. Pravzaprav pa je jasno, da ne vem. Preostane mi le poskus. Tudi to je le poskus.